

סימן קפד

בדין קלפים שנעבדו בבית חרושת עכו"ם בלי פיקוח ישראל

אדר החשמ"ד בני יצו"א

מע"כ ידי"ג נחמד ונעים הרה"ג ור"ח גור"ג עט סופר מהיר כש"ח מוה"ר נפתלי לינטשעווסקי שליט"א, מנהל רוחני דישיבת חצר קודש, מלפנים חלמיד בישיבתנו הקדושה.

אחדשכ"ת צידדות נאמנה,

את קסמי נחמי צדחה פירורין נקלא ללא פסק על דברת הקלף שנעשה פה בנאמערקא צנורסקי עכו"ם ורוב הקלפים שבומינו נקחים מהם וצא לע"ז שלא נעשה לשמה ואי לחוש לה והנה נשלם לי גביעת עדות בכ"א אד"א שנעשה מט"ו אדר ותמלית הדברים הוא שסופר בשם ראז"ל קבל ידיעה שבית צורסקי טוויץ סיטיס לעדערת טלאווערסויל נ"י נחטבד עורות ע"י בית חרושת הג"ל לר' הגר צירושלים. מד נשאלה השאלה אלל הרה"ג כו' וזו לצד הדבר. ראז"ל המקשר על הטעל' עם הבית חרושת ודבר עם פועל בשם דו. וילאקאן והשיב צין השאר השאלות כה א) אמת שזה ג' שנים בא לשם רא"י ושם עורות במים וסיד ואח"כ הצורסקי מסיר הדוכוסקוטום והשער ומיבשם ושלת העורות לירושלים. (וכל זה נעשה ע"י העכו"ם בלי שום סימנים על העורות נעשים ונשלחים בשום זמן.) על סמך ידיעה זו עשו פגישה עם הצורסקי ובעה"כ שלו ונסעו לשמה כמה סופרים אנשים נאמנים ודברו עם בעל הבית חרושת וזה מסקנתם.

א) הקלפים נעשים לרא"י ע"י בית חרושת שלהם שהם אינם יהודים במשך לכל הפחות שנה וחצי. ב) רא"י הג"ל נתן כל העורות במים וסיד בעצמו. ג) פעמים שרא"י שם בשעת העברת הדוכוסקוטום שנעשה ע"י הפועלים שאינם יהודים. ד) אין שום סימנים על העורות שמסימנים בחוץ הסיד לא קודם העשי' ולא לאחר העשי' ששולחים לרא"י רק לאחר ששמים הקלפים בחצילה קאנטיינער בלע"ז בא לשם ר' צ"ה ולאחר האריזה הוא מסמן החצילה הקאנטיינער בלע"ז ובו משלחים הקלפים לארצות הקדושה. כל הלילה המכונה מסובבת העורות בחוץ הסיד ואפשר שלפעמים ע"י הסיבוב יסול עור או כמה מהם מחוץ להגת ואח"כ יחזרם להסיד. העיבוד של העורות לוקח משך 3 שבועות ובמשך הזמן צודקים את העורות ומזויאיים אותם לצדיקה זו ואח"כ מחזירים אותם לחוץ הסיד הג"ל הצעה"כ נתון לעיבוד לערך 10000 עורות בבת אחת ומהעשרת אלפים עורות ישנם כמה מהם שאינן מוצלחים ואתן העורות שאינן לשביעת רצון של רא"י הוא טחן להעבה"כ הצורסקי

ויש לדייק בחוטף מזה מאי טעמא הו"ל בכלל בוצע כך אדרכה לכאורה ה"י לו לומר דרוזו ה"י והזדרו לקיים המצוה ומה איכפת ל"י לחצריה אם חטפה שהרי צין כך נעשה רצון הקב"ה שאמר לעשות מצוה זו וצ"ל דגם המצוה יש לו לכל אחד לזכות בקיום מצוה המיוחדת לו ואין לאחר לחטפה או משום שכיון שהוא כבר טרם והתחיל במצוה זו ואין המצוה נקראת אלא על שם מי שגומרה וכיון שהראשון טרם במצוה זו והתחיל לקיימה אסור לחטפה ממנו, ומעתה בחוטף מצוה מן השוק יש לעיין מה חסרון יש בזה ד"ל מה איכפת ליה לרחמנא הא"ך קיים המצוה אם הוא מהפקר או משלו סוף סוף הרי קיים המצוה ולא גולה מאחר ומיהו י"ל דכל מצוה צריכה כונה והכשר והמוציא מצוה בשוק וחוטפה לעצמו לא קיים המצוה כי אין זה כוונת המצוה וכ"ש החוטפה מן השוק ולא טרם כלל עבור המצוה ולא עשה הכשר לזה וי"ל דבזה פליגי דרש"י ס"ל הקונה ס"ת מן השוק ולא הגיה דבר בו הו"ל חוטף מצוה מן השוק ומ"מ קיים המצוה שהגם שלא טרם במצוה זו מ"מ הרי קיים המצוה אמנם הרמ"א ס"ל דלכן אמרו ו"ל דהו"ל חוטף מצוה מן השוק בלשון חוטף דכמו דחוטף מאחר אין לו מצוה הכ"י החוטף מצוה מן השוק נמי אין לו מצוה כיון שלא טרם אחריה כלל והגם שלא הוה בכלל החוטף מחבירו שהרי חבירו מוכרו לו מ"מ הרי אין לו להקב"ה שום יתרון במצוה זו שחטפה מחבירו ממה שה"י לו מקודם ורצון הקב"ה שכל פעם שישראל עושה מצוה יהיה חזיה יתרון ותוספת קדושה בעולם ע"י קיום המצוה והכא לא הוסיף כלל על קדושת העולם והמצוה שהרי צין כך וצין כך כבר ה"י ס"ת בעולם ולא נחצרה גבול הקדושה אלא הרי הוא כמו שהיתה מקודם.

ושמעתי שפעם אמר הרה"ק מצאנדיטשאז זי"ע אם יאמרו לי שאי"הי כמשה רבינו ומשה רבינו יהי כמוני או לא ארצה בו דמה יתרון יהי להקב"ה סוף סוף לא יהי רק משה אחד ולוי יתקן אחד אלא שהחילוק שאני משה רבינו ומשה רבינו יהי לוי יתקן וא"כ רק לכבודי היה כבוד ויתרון אבל לא ה"י נחצרה בזה כבוד שמים, אבל אם יאמרו לי שמשה רבינו יהי כמו שהוא וגם אח"י כמשה רבינו או הייתי שמח ורך בכל כחי לפי שאז ה"י כבר להקב"ה רבוי כבוד שמים שהיו לפניו שני שמשים כמשה רבינו והכ"י לעינין זה קצת, ועוד יותר להמבין, שהחוטף ס"ת ולקחו ממנו בשוק הרי לא נחצרה כבוד שמים כלל שהכל אחד הוא או הוא יחזיק הס"ת או השני אבל תרזויהו לא יהי להם ס"ת אלא לאחד מהם ולכן ס"ל להרמ"א דאינו יוצא בה ואמי שפיר הכל בס"ד.

ומחמת חוסר הזמן הנני לקצר והקוצרים אומרים יברכך ה' בברכת כוח"ט י"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה ושמחתי שכתב אשר מעיין בספרינו משנה הלכות אשר זה חלקי מכל עמלי דרושה"ט בלב ונפש.

כה"ר ברוך לפי שאין עבדנים ישראל מציין וכי אין עבדנים ישראל מציין מאי היה כיון שא"ל לשמו אלל בתחילת העיבוד וימן ישראל בחוף הסיד לשמה ואח"כ יעבדס הנכרי והו מעבדים לשמה גם לדעת הרמב"ם ושמה לא היו הנכרים מניחין לישראל ליתן לחוף הסיד עכ"ל משמע דכ"ל דהנחת העורות לסיד ואח"כ מעבד הנכרי גם להרמב"ם כשר ואז אפילו עבדן ישראל נמי לא בעינן אמנם הב"ח ז"ל שם הקשה עליו דדוקא כשישראל מעבד מתחילה ועד סוף סגי כשיאמר בתחילת העיבוד אנכי מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת וחו לא נרץ לא דבור ולא מחשבה שמעבדו לשמה אבל בגמרה נכרי דליכא למימר דלמה נכרי כשגמרה מעבדה שלא לשמה במחשבה הלכך לכתחילה אין לגמור העיבוד ע"י נכרי כשאפשר ע"י עבדן ישראל והכי נקטינן דלא כב"י דמיקל אפי" דליכא עבדן ישראל דליכא ע"כ.

ולפענ"ד נראה לכאורה דברי הב"י ז"ל והכוונה בזה לפמ"ש הרא"ש הביא הב"י שם בסמוך ח"ל וכן הדעת מוכרעת דבגט בעינן כל חורף הגט לשמה זה לא יעשה אבל בעיבוד לא בעינן אלל בתחילת העיבוד כשישים העור לחוף הסיד שיאמר אז אני עושה כך לשם ס"ת חה יעשה הנכרי לשם ישראל כשיאמר לו וכו' וכיוצא בזה מצינו בפרק אין מעמידין דר"י בעי מילה לשמה ואפ"ה ימול ארמאי וכיון דנרגע הוא עושה ודאי יעשה אדעתא דישראל מה שיאמר לו וכו' הנה דייק הרא"ש דלא בעינן לשמה אלל בתחילת העיבוד חה עושה העכו"ם אדעתא דישראל ולכן כתב הב"י כיון דסגי בתחילת העיבוד אח"כ ימן ישראל העורות בחוף הסיד שהוא תחילת העיבוד וכיון דסגי בזה ויהי"ו כשר גם לדעת הרמב"ם ולמה לא יעשה ישראל הנחת העורות בסיד וע"ז ח"י הב"י דשמה לא היו מניחין לישראל ליתן העורות בסיד וז"ל דהב"ח אעיקר הדין פליג דלא דמי עיבוד עורות למילה דהתם מעשה המילה כולה נעשית בחיתוך שהוא נרגע אחת ושפיר יכול לומר ימול ארמאי אבל בעיבוד עורות הגם דסגי בתחילת העיבוד באמירת לשמה היא דוקא כשישראל הוא מעבד מתחילה ועד סוף סגי כשיאמר בתחילה אנכי מעבד עורות אלו לשם קדושת ס"ת אבל בגמרה נכרי דליכא למימר דלמה נכרי כשגמרה מעבד שלא לשמה במחשבה הלכך לכתחילה אין לגמור העיבוד ע"י נכרי כשאפשר ע"י עבדן ישראל והכי נקטינן דלא כב"י דמיקל אפילו דליכא עבדן ישראל דליכא וכ"כ מהאחרונים ז"ל.

וגדולה מזו עלה בליבי הרהורי דברים לדעת הב"ח ז"ל דחיישין משום גמר שמה אין דעת העכו"ם לגמור על מחשבת ישראל י"ל דאפילו להמחירין מ"מ דוקא בלאו עכו"ם שאמר לו ישראל לעשותו לשמה והוא עושה על דעתו ומחשבתו אבל אם העכו"ם יש לו פועל ואינו עושה בעצמו אלל ע"י פועלו והם לא יודעים כלל מהלשמה של ישראל ולא צוה להם כלל אח"כ הם ודאי אדעתם עושים ולא

הי"ל וכיון שישנם כמה עורות שאינן מצליחים ולכן ישנם תחת יד בעה"ב לעולם רבע יותר כלומר עוד 2500 עורות כדי למלאות החשבון אם יחפר לו עוד עורות, ולאח"כ העורות הנשארות אלל הנורסקי מוכרם לאחרים כפי יכלתו, החשש כיון שהבעה"ב יכול להחליף ולהוציא מהסיד עורות שרואה שאינם מצליחים ולהכניס מהעורות שיש אחרים שנראה לו טובים כדי להשלים הסט הנ"ל כל זה קבלתי מגביעת עדות על הנ"ל וקבלתי את כל זה בכתב ובחתימת מוה"ר אלו"ס.

והנה יש לפנינו שתי עניינים אשר עליהם סובב הענין (א) עיבוד לשמה (ב) אם יש לחוש להחליף.

והנה בדיון עיבוד לשמה בטו"ש ח"ח סי' ל"ב ס"ח נרץ הקלף להיות מעובד בעפלים או בסיד ונרץ שיהי מעובד לשמו וטוב להוציא בשפתיו בתחילת העיבוד שהוא מעבדו לשם תפילין או לשם ס"ת אבל אם עבדו לשם מזוזה פסול ונכטי"ו סי' אס עבדו כותי להרמב"ם פסול אפילו אמר לי ישראל לעבד לשמו ולהרא"ש כשר אם ישראל עומד ע"ג וסייעו (הגה קל"ח בעבודה) ב"י בשם הרא"ש וכן נוהגין ועיין לעיל סי' י"א ס"ב כשמסמינין (העור) הנקבים במרצע כעין אוחיות אע"פ שנקל לכותי לויף אין חוששין משום במרתח כותי פן יכיר ישראל בטובינת עין עור שעבדו שלא לשמו אם יש תיקון לחזור לעבדו לשמו יתבאר בטו"ד סי' רע"א ע"ב.

והטור יו"ד הנ"ל כתבו ח"ל ונרץ שיהיו העורות מעובדין לשם ס"ת וכו' וכתב א"א ז"ל הילכך טוב שיזילא בשפתיו ויאמר בתחילת העיבוד כשמשימו לחוף הסיד עורות אלו אני מעבד לקדושת ס"ת וחו לא נרץ כתב הרמב"ם אם הנכרי מעבדו פסול אפי"ו אומר לו ישראל עבד עורות אלו לשם ס"ת והרי ברוך כתב שאם מעבדו ישראל עומד על גביו ומסייע שרי' וכ"כ בעל העיטור דסגי בנכרי שמעבדס לשמה וכן הוא מקננת א"א הרא"ש וכ"כ רב נטרונאי אם אפשר לישראל לעבדס לשמה מזה מן המובחר ואם לאו ילך לנכרי ויאמר לו קלף לס"ת אני נרץ וכשמעבדס לס"ת יסיע עמו ישראל מעט וכה"ג הו עיבוד לשמה וכו' ע"ש.

וכתב הב"י ומ"ש רבינו בשם הר"ג והעיטור והרא"ש בה' ס"ת כתב הרא"ש שנהגו העם כה"ר ברוך כי אין עבדנים ישראל מציין בכל המקומות וכן הדעת מוכרעת דבגט דבעינן שיכתוב כל החורף גט לשמה זה לא יעשה אבל בעיבוד לא בעינן אלל בתחילת העיבוד כשישים העור לחוף הסיד שיאמר אז אני עושה כך לשם ס"ת חה יעשה הנכרי לשם ישראל כשיאמר לו עשה כך וכיוצא בזה מצינו בפרק אין מעמידין דר"י בעי מילה לשמה ואפ"ה ימול ארמאי ולא אמרינן נכרי אדעתא דנפשיה קעביד דכיון דנרגע הוא עושה ודאי יעשה אדעתא דישראל מה שיאמר לו פן דעת בעל העיטור עכ"ל ואני תמה למה כתב שנהג

נמדינות חלו שאין עבדנים ישראל מצויים בכל המקומות וכו' ואם הישראל נותנו במוך הסד לשמו מניח את הנכרי בלדו להוליאו לחקנו וא"ל לסייעו עוד והגם דכספר ע"י היער הניח דעת המאירי מגילה פ"ק בשם אחרונים שפוסלים מעשה הגוי כלל וכלל ושכן מנהג עיר באגדלד שיש עבדנים ישראלים וכבר נהגו ליקח מישראל דוקא מקדמת דנא וחלילה עוד לפרוך גדר אפי' ע"י סיוע והוא פשוט לפי דעת כל הפוסקים עיין מהה"ש סק"י"א וקס"ה ס"ב בשם בני יונה דאפילו שהישראל אינו מעבדו ביופי כנכרי ע"ש הנה החם שהיו עבדנים ישראלים אבל אלנו שלא היו עבדנים ישראלים סמכו אנ"ל להחיר. ואין להאריך בדבר המקובל עלינו מדורות.

(איברא דיש לעיין בזמנינו שיסנם ב"ה עבדנים ישראלים בכמה מקומות ואפשר לעבד ע"י ישראל ולנאח מחלית ההידור מחלילת עשי' עד סופה ע"י ישראל וגם יולין לעשות קלף יפה א"כ הדרא מילתא דכל שיש אפשרות לעשות ע"י ישראל ואפילו אינו כ"כ מהודר הלשמה של ישראל עושהו מהודר ולמה לא נעשהו ע"י ישראל וא"כ הקלף ידון שאפשר לעשות ע"י ישראל ועשהו ע"י עכו"ם הו"ל כשר רק בדיעבד דלכתחילה מוטו ע"י ישראל שיעשהו לשמה וכמ"ש הנ"י והק"ס ועוד יש עוד בזה דמהנה ישראל פרנסה ופועלי ישראל א"כ בנאח לכתחילה בזמננו אין לקנות קלף כלל שנעשה בנית מרושע עכו"ם וע"י פועלי עכו"ם וכן נראה לכאורה מדברי הרא"ש מקור ההיתר שהביא הנ"י שכתב ח"ל נהגו העם כה"ר ברוך כי אין עבדנים ישראל מצויין בכל המקומות וכן הדעת מברעת וכו' משמע דדוקא משום דאין עבדנים ישראל מצויים אבל היכא דעבדנים מצויין ודאי דיעשו ע"י ישראל).

ובמעתה לדין כיון דהרא"י שם העורות בעצמו נסיד לשמה וכנראה שכן אמר גם להעכו"ם הבעה"ב נראה דאין לפקפק מטעם זה והגם שיש שם הרבה פועלים כנראה ולא ברורה לן אם אמר גם להפועלים שיעשו לשמה וכמ"ש לעיל בשם הנ"י והמלא"ש והק"ס וא"כ יש לומר כיון דאין בעה"ב עוסק שם רק הפועלים מכ"מ כיון שהרא"י שם העורות בעצמו בדיעבד אפילו לא אמר להפועלים שלשם ס"ח עושה מ"מ כה"ג מהני עכ"פ לדעת הנ"י והגם לדעת הנ"ח. לא מהני אלא בעי גם הגמר על מחשבת ישראל וכיון שהפועלים ודאי לא שמעו מהרא"י הנ"ל א"כ הקלף הזה פסול מ"מ בדיעבד יש לסמוך על הנ"י ולא לפסול עכ"פ על למפרע, ומכאן ולהנא ודאי יעשו כהוגן בבורסקי ישראל.

ובמעתה נכא ונדון בנדון הכ' אי יש לתוש להחליף והנה הגהמ"י בפ"א המ"מ אות ו' כתב ח"ל ואם כותי מעבדו וישראל עומד על גביו וכו' ושישראל נתנו תחילה בעיבוד לשם קדושה מניחה לכותי להוליאה ולתקנה ואינו נרץ לעמוד עוד על גביו ולסייעו וכשמסמנין במרצע כעין אוחיות אע"פ שהרבה נקל לכותי לייף כי יכול לתת נקובים

אדעת ישראל וכה"ג לכ"ע ליכא עיבוד לשמה גם למה שכתב הנ"י דנהנתח העורות לסיד להרמז"ס נמי כשר אם הנכרי גומרה לכאורה ז"ע כיון שכתב בפ"א דה"ל חפילין הי"א לפיכך אם עבדן הכותי פסולין אע"פ שאמרנו לו לכותי לעבד עוד זה לשם הספר או לשם החפילין פסולין שהכותי על דעת עצמו הוא עושה ולא על דעת השוכר אותו לפיכך כל דבר שנרץ מעשה לשמו אם עשהו הכותי פסול ע"כ וכמו הנ"י בכ"מ שם דילף לה מהא דאמרין (גיטין כ"ג) כותי אדעתיה דנפשיה קא עביד וא"כ ע"כ לא ס"ל החילוק שכתב הרא"ש דכיון דכרגע הוא עושה ודאי יעשה אדעתא דישראל משום דס"ל דלא סגי כאן בתחילת העיבוד לבד אלא בעי לשמה כל משך העיבוד וא"כ מאי מהני הנחת העורות נסיד ע"י ישראל דזה רק בנאותה הרגע ובנאותה הרגע ה' מהני העכו"ם נמי אלא דבעינן כל משך העיבוד וא"כ לכאורה אכתי ז"ע דברי הנ"י וז"ל דהנ"י ס"ל דהרמז"ס נמי מודה דסגי בהתחלת העיבוד אלא דלא ס"ל החילוק שכתב הרא"ש דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קא עביד דוקא בדבר שיש לו המשך אבל דבר שהוא רק לרגע עושה אדעתיה דישראל אלא דעכו"ם לעולם אינו עושה אבל הא נמי מודה דלשמה בתחילת העיבוד סגי, אלא תקשי' לי א"כ הא דר"י ודו"ק.

והנה מש"כ לעיל דהיכא דיש לו לעכו"ם פועלים נריכים הם ג"כ לדעת שע"פ הישראל הם עושים לשמה כן מנאחי שוב נקטת הסופר שהביא שם בס"י ב' סק"ה ח"ל ואם יש לעכו"ם פועלים ג"כ עכו"ם אפי' נריכין גם הפועלים ההם לעמוד שם כשהוא מזה לעבדן לשמה (בני"ו ומלא"ש) ולפ"ו לאחר שנעשו העורות נרץ להישראל לדעת שלא היו פועלים אחרים שעבדו בנאותן העורות ולמשל שאם יש לבצל המרושע הזה עשרה פועלים נריכין כל העשרה לעמוד בשעת הזיווי כי ידוע שהם עושים בכל המלאכות שהבעה"ב מזה להם. וגם לדעת שלא הלך פועל אחד ולקח פועל אחר כמובן.

ולענין הלכה הנה כנראה דעת האחרונים דהכי דאפשר לעשות הקלף ע"י ישראל ודאי דלכתחילה יעשה ע"י ישראל אפילו אין הקלף של ישראל כ"כ מהודר ועיין ק"ם ס"י הנ"ל שהביא כן בשם הנ"י יונה ח"ל הנ"י יונה ס"י רע"א נרץ שיהיו העורות מעובדין לשם ס"ח וכו' וכיון שנרץ עיבוד לשמה שיהי עיבוד שלהם ע"י ישראל ולא אינו ישראל ואפי' אם יאמר לו הישראל שיעבדו לשם ס"ח פסלם הרמז"ס שא"י אדעתיה דנפשי קעביד ויש מכשירין במקום שאין עבדן ישראל שכיחי שיאמר הישראל לא"י עבד לי עורות לכחוב עליהן ס"ח וכו' נכון לדקדק בקדושת העיבוד לשמה בכל מקום שאפשר לימנא ע"י ישראל ואפי' הישראל אינה מעבדה ביופי כמו אינו ישראל לתוש לדעת הרמז"ס ע"ש. ובש"ע הגרש"ו ס"י ל"ב ס"ב א"כ אם עיבדו נכרי יש פסולין אפי' ישראל ע"ג וכו' ויש מכשירין כשישראל ע"ג וא"ל שיעבדו לשמו וכו' וכן נוהגים

הראשון מותר לסמן במחט או במרצע כי למה יזייף ולכן מהני סימן זה אבל בלי סימן כלל אפילו אין לגוי ריוח לא מהני שהרי צריך עכ"פ להכיר שזה העור וכמה יכיר שזה העור ששם נמים ובטביעת עין ליכא למימר שיכיר שהרי לאחר ששם נסיד העור משחנה מכמות שהי' כשהשיעור אול לה ונחשבד וא"א להכיר העור כלל שזה העור שהניח שם ולכן צריך עכ"פ סימן לזה. וס"ל להנרוך שאמר דזה פי' הגמ"י דאפילו כשאין לו ריוח אפ"ה מנרץ לעשות סימנים דוקא כעין אוחיות וכ"כ בספר הזכרונות וזכרון ט' פ"ג אות ג' והוצא בא"ר א"ח סק"י"ח וכן נראה שהבין במגן הגבורים סימן ל"ה באלה"מ סק"ב וס"ל עתה לן שיטה חדשה בזה דאפילו היכא דלא יריוח העכו"ם מיהו מ"מ צריך סימן אלא דלא מהני הסימן דמרצע ולא חיישין שמה יזייף כיון של"ל ריוח בדבר.

והנה מדברי רבינו הש"ך הנ"ל משמע לכאורה שכתב ונ"ל דמיייר שיש להעו"ב ריוח בחליפין וכו' משמע דעל עיקר הסימן פליג וס"ל דכל שיש לו ריוח הוא דבני אכל בני ריוח לא חייש לחליפין וכבר ראיתי במנחת סולת שהקשה לרבינו הש"ך מדברי הב"ש הנ"ל אמנם בפי' משנת אברהם שער כחנות עור סימן ו' סעי' ט"ו דלהש"ך נמי הכי פירושו דכל שאין לו ריוח לא חיישין שרואה להכשילו וזייף דלמה יזייף העכו"ם כיון שאין לו ריוח וכתב דזה הוא דעת הש"ך והב"ש ונמשנת אברהם שם סק"ט חמה על הש"ך שלא ראה שכבר כתוב כן בצנרוך שאמר ע"ש עכ"פ ס"ל דהש"ך וצנרוך שאמר לא פליגי. וכתב דזה דלא כבית אהרן דלדעת הש"ך אפילו בלא סימן כשרות ו"א דנלא סימן לכ"ע אסורות א פילו היכא דליכא ריוח ע"ש דו"ק. ועיין ערה"ש דזכרוו ז"ע. ולפענ"ד נראה פשוט דעכ"פ צריך סימן אפילו היכא דל"ל ריוח דהגם דלא חיישין לחלושין מ"מ צריך עכ"פ להכיר שזה העור שהניח ולפמ"ש לעיל הרי כיון שהעור נסיד משחנה מכמות שהי' א"כ אינו מכיר העור כלל ואפשר שהוא אחז עור אחר ואפילו עור טמא שהרי אין לו שום הכרה ולכן כיון שעשה אחז סימן מכיר בסימן זה שזה הסימן שעשה והוא העור שהניח כאן ולזיוף לא חיישין הגם שהוא סימן שיכול להזדייף מ"מ די כאן צהכירא כל דהוא לדעת שהם העורות כיון דלא חיישין להזדייף וכנ"ל.

והנה המג"א א"ח ס' תקי"ו סק"ג הביא דברי המהרי"ל שחמס הקמח בעי"ט אצל העכו"ם ופ"א מצא החוחמת מקולקל ואסר ליקח הפת עכ"ל וכתב המג"א ונ"ל דאם ישראל קנה קמח או דגים בערב יז"ט והניח אצל העכו"ם בלא חוחם וציו"ט רואה שרי דלא חיישין שהעכו"ם החליף אם שכתב וציו"ט רואה שהוא טוב ויפה כמו בראשון שרי מה לי שהוא טוב ויפה כיון. דלא חיישין שהעכו"ם החליף יאמר סחם וציו"ט מותר דודאי לא החליף ולפמ"ש הצנרוך שאמר אחי שפיר מאד דודאי צריך אחז טביעת עין ואחז היכר שהוא הקמח שלקח אחרת ולכן צריך ציו"ט לראות שהוא

על שאינם נקובים וינקב במרצע דרך נקבים שעשה הישראל אעפ"כ אין חוששין לזיוף כי ירא הכותי פן יציא הישראל בטביעת עין שיש לו בסימניו או מפני שאלו הנקבים נעשו מחדש יותר משלו כן השיב ר"י. וכ"כ האשכול בה"ל ס"ח והמאירי בקריה ספר בשם חכמי תרפת והסכים לזה. והנצי"י בה"ל ס"ח יז"ד ס' רע"א כשיירא שיחליפין גוי בשלו ונהגין לסמן העורות נקבים בה מהלך כעין אוחיות וסומכין ע"ז אף שנקל יוכל לזייף הגוי להניח מקום המסומן על עור אחרת ולנקוב במרצע כאותן הנקבים וזייף אמרי' דירא הגוי אולי עשה ישראל הסימן עוד במקום ידוע וכ"כ המג"א א"ח ס' ל"ב סק"י"ג ופמ"ג שם, ובש"ע הגר"ש א"ח ס' ל"ב ס"י"ג דאין חוששין מפני שמהירא הנכרי פן יכיר הישראל בטביעות עין שנתן בסימנים או מפני שאלו הנקבים נעשו יותר מחדש משלו ע"ש, ובס' וזכרון ה"י סח"ס יש כו' שלא להטריח את עצמן אינן מסמנין העורות כפי הדין הגמור אלא ממלאין גומא א' או שחיס מהם ממנין ידוע ואומר שדי בזה ואין צריך עוד סימן לדבר ואסור לסמוך עליו כי לא נמצא כתוב בספרים ודי לנו לומר שאין לחוש שהכותי יזייף את החוחמות ויחליף את העורות המסומנים משום דמירחת שמה יכיר הישראל בטי"ע לא להוסיף עלה קולא גדולה כחמ"ע ע"ש. והנה מבואר עכ"פ דכמשניח העורות אצל עכו"ם הגם שנתן ישראל נסיד צריך לסמן כדי שלא יחליפנו העכו"ם ולפ"ז צדידן כיון שהרא"י לא סימן את העורות א"כ יש לחוש שמה החליפם העכו"ם.

איברא דגם בהם לכאורה יש לדון לפמ"ש הש"ך יז"ד ס' רע"א חמ"ש הרמ"א שם בהג"ה וסמן אותן עורות שלא יחליפין עו"כ ולא חיישין אח"כ שמה החליפין עו"כ וזייף סימניו אחריו וכו' כתב הש"ך דמירחת עו"כ פן יכיר הישראל בטי"ע וכו' ונ"ל דמיייר שיש להעו"ב ריוח בחליפין דא"כ לא חיישין שכוון להכשילו כיון דאין לו הגאה בדבר כדלעיל ס' קי"ח ס"י ע"כ. ועיין מג"א א"ח ס' ל"ב סק"י"ג ובפמ"ג שם.

והנה בספר צנרוך שאמר בחקון חפילין ח"ל והא לך חקון חפילין שחקנתי אני המחבר אברהם חמלה יקח עורות של עגל לעשות מהם קלפים ועורות לרצועות וסמן אותם ויכתוב בראש נפיים שם הפרשה לאפוקי מאוחס שעושים הסמן במחט או במרצע כי הגוי מוזיף וכו' וכתב הצנרוך שאמר והני מילי כשיש לגוי ריוח בדבר אבל כשאין גוי ריוח מותר כי למה יזייף כי אילו נפקותא יש לו בזיוף זה וטוב לעשות כדברי המחבר והא לך לשון הגמ"י וכשמסמן נקבים במרצע כעין אוחיות אע"פ שהרבה נקל לגוי לזייף וכו' כן השיב ר"י עכ"ל.

והנראה מדברי הצנרוך שאמר והמחבר ר' אברהם הוא כך דהמחבר ס"ל דהסימן במחט או במרצע אסור כי הגוי מוזיף אלא יכתוב בראש והצנרוך שאמר מפרש דכרוו דזה דלא מהני הסימן במחט או במרצע דחייש לזיוף הוא דוקא כשיש לגוי ריוח בדבר אבל כשאין לגוי ריוח בדבר שהוא טוב ויפה כמו

מיהו בחנוני העומד למכור לעולם מקרי נהנה ומיישינן ולכן העלה להחמיר בדבריהם ע"ש ועיין חכ"ל הג"ל דו"ק.

ובמעתה נדידן נמי צהני עורות לא מביעיתא לדעת הב"ש ודעימי' דאפילו אינו מרויח ולא חיישינן להחליף מ"מ בעי סימנין עכ"פ להכיר שהוא עורות שלו א"כ הכא נמי הרי עכ"פ בעינן סימנין להכיר הני עורות ובפרט בעשרת אלפים עורות וכיוצא בזה שיש צוה לזרף גדול להכיר העורות ואפילו שלא יחערב עמהם עוד טמאה וכיוצא בזה זרף עכ"פ לסימנים בעורות אלו, אלא אפילו ימא' דלא בעי סימנים היכא דלא מרויח העכו"ם כלל מהחליפין מ"מ הכא כיון דאנן נבעל בית תרושת קיימינן שהוא בחנוני דמרויח מן החליפין שהרי לפעמים באים סוחרים וקונים ממנו עורות שיש לו משלו או שמקבל מהמעבדים שם וזרף עוד לאזהר עורות או שמי שהוא אחר שמעבד אצלו עורות ומסר לו עוד והוא מוכר לו מה שיש לו וכדוע שזה שכיח מאד בקאנטראקטארת כהיום; עוד נלפענ"ד דיש לו לפעמים ריוח כגון שהוא מעבד עורות ונתקלקלו אצלו מהעורות שנתן לו לתקן והוא אינו רוצה שידע שנתקלקלו לו העורות שצוב לא יבא אצלו ולכן יניח לו עורות אחרים להשלים לו הפסדו ודברתי עם נורסקי אחד ואמר שזה שכיח אצל הצעה"ג, ועכ"פ כיון שיש לו ממסר עם עורות כבר חיישינן שמה יחליף ובשלמא אי לא הי' עושה רק עורות שלו אז לא היינו חוששין אצל כל שיש לו עוד עורות והוא מטפל בכולם יש לחוש שפסידיה יזטרך להחליף ויחליט, חה אפילו לדעת הש"ך ולפי דעת הפוסקים דס"ל להש"ך דלא בעי שום סימן.

ובמעתה אומר אני אפילו אלו הי' שם בכל יום ויום להסתכל בעורות מ"מ אכתי לא יבא מידי לילה שהרי המג"א שם בשם המהרי"ל ובעלמנו חששו ללילה אחת שלן בלי חותם שמה החליף או שיתחילף וא"כ נדידן נמי אפילו יהי' שם בכל יום ושאייר העורות בלילה בלי חותם ובלי סימנים כבר יש לחוש שבליה הלך העכו"ם להחליף לפי שהי' זרף ל"י העורות הללו. וכיון שאינו מכיר העורות בשעה שנגמרו וגם אין לו שום טביעת עין ישים חותם על זה שהם העורות שהיחא להעכו"ם לעבד פשוט מאד כביעמא בכותמא דבכה"ג יש לחוש לבו"ע שמה החליף.

(שוב העיר לי עיני באות חיים הלי חפילין סי' ל"ב אות ט' שהביא דברי המג"א ומה שחי' בס' מגן גבורים בס"ק כ"ב קו' המג"א משום דאין העכו"ם חשוד להחליף בדבר דאין לו הנאה וכחז מין ז"ל דזה ז"ע כי כמה פעמים אית ליה הנאה להעכו"ם מן המוכן עורות כאלו והוא רוצה למכור ע"כ חשידי לזיף והוא ממש כמו שכתבתי בס"ד אלא שפלא שלא הביא לעצמו ראוי מהחמד משה ליה וכמ"ש לעיל והחכ"ל עכ"פ מנואר נדידן כיון דהצעה"ב יש לו עוד עורות שעובדים שם בבית הנורסקי שוב הוי ליה בכלל דחשד לזיף ובלי סימן אין להחיר כלל).

טוב ויפה כמו הראשון וא"כ ודאי זהו הקמח שלו שלקח אחרתו אלא מה חאמר שמה העכו"ם זיף ולקח הקמח שלו ונתן קמח אחר שנראה טוב ויפה כמו הראשון ובאמת זה אינו שלו אלא החליף לו העכו"ם לזה אמרינן כיון דאין העכו"ם נהנה בחליפין אמרינן ודאי דלא החליף דלא טרח לזיף ולהחליף במה דלא מרויח ואמרינן דזה הוא ושרי, אבל כל זה כשרואהו כיו"ט שהוא טוב והוא יפה כהראשון אבל אם אינו רואהו כן אסור וכמ"ש המהרי"ל וזהו גם המג"א מודה, ולפ"ז נדידן נמי הכי הוא דבעי הסימנים עכ"פ שיראה שהעורות האלו הם שנתן בסוד והגם דסימנים אלו אפשר לזיף ולא מהני לענין סימן ומיהו לענין היכר מהני שיכיר שהם העורות עכ"פ שעורות כאלו שיש להם סימן זה נתן בסוד והגם שיכול העכו"ם לזיף לעשות סימנים כאלו לא חיישינן לה כיון שאינו נהנה בחליפין והבן כי זה לפענ"ד ברור.

ולא הבנתי מה שכתב במחזה"ש סי' הג"ל אות ג' אמה שכתב המג"א ונ"ל ח"ל ונ"ל דאם ישראל קנה וכו' בלא חותם ואפילו סתמו ולמחר מצא שהחותם מקולקל ונראה שנעשה בכונה ע"י אדם א"ה מותר כמ"ש כיו"ד כיון דאינו נהנה בחליפין דהא יפה כמו הראשון ולהכשיל לא חיישינן הנה הוסף דאפילו סתמו ולמחר מצא החותם מקולקל נמי שרי אפילו נעשה בכונה ע"י אדם דמנ"ל הא די"ל דוקא שלא עשה שום פעולה לשבור את החותם או לא חיישינן שמה החליף אצל כיון דחזינן דעשה פעולה לשבור את החותם אפשר דהמג"א נמי מודה דכה"ג חיישינן דלמא הי' זרף ליה לשעה ולכן שבר החותם והחליפו באחרת ו"ל וי"ע.

שוב מצאתי בפר"ח יו"ד סי' קי"ח סקל"ה דלא חיישינן שמה החליף להכשילו שהביא שם דברי מהרי"ט בחשונה ח"א סי' י"ב וח"כ סי' ג' דאפי' אין לו חועלת יש לחוש שיתחילף בשלו והפר"ח חמה עליו דלאכשולי לא חיישינן רק אם יש לו עכ"פ אחיה הנאה או אחיה לזרף לומר שזרף להחטים או נראים לו טובים משל ישראל ועיין גם שו"ת חכ"ל סי' ל"ט דבחנם לגמרי לא חיישינן לזיף אבל היכא דאיכא למיחש שמה הוזרף לפי שעה מאותו דבר הנפקד כגון אם פת הוא והלך למקום שאין פת מצוי דאיכא למיחש שמה יערב לו ויחלבלנה ואח"כ יתן לו אחרת משלו או אם הוא בכה"ג דלפי שעה אכלו ואח"כ יתן לו אחר משלו ע"ש דמחלק בין להחליף ובין להכשיל ועיין הגהות מהר"ב על הש"ע.

וחזון הרבתי להגאון בעל חמד משה א"ח הג"ל והובא גם במחזה"ש הג"ל שחמה אמג"א דבחנם השיג המג"א אמהרי"ל דשאני חנוני מסתם בנ"א סי' דהואיל והוא חנוני י"ל שמה נודמנו לו הרבה קונים והוזרף לקמח זה של אחרתו מכור ומכרו וקמח זה של היום הוא שחוזר ונותן לישראל ונמצא דודאי היכא שלא נהנה מודה דאינו מחליף

ומצאתי נלקט יושר א"ת (דף 14) ו"ל, זכורני שהלכתי עם יוסף מן מניאושטט אל בית הגוי המעבד עורות והיו סימנים בעורות, והעורות היו בגיגית ועליהם מים ושאר דברים, ולקח יוסף עץ ארוך והסך בעורות ושהי' למטה הסך למעלה ואמר לשם קדושת ס"ת וכו' וזה עפ"י הגאון ז"ל עשה ע"כ. ומזוהר לדרך עכ"פ סימנים בעורות והוא נעשה ע"פ הטה"ד, ז"ל.

ראשר נראה להלכה הוא קך א) דודאי לכתחילה אם אפשר יראו הסופרים שהי' להם קלף שעובד דוקא ע"י ישראל ולשמה מחמלה עשי' עד סופה ומי וזטר לן מה שהביא הטור סי' רע"א לאמר שהביא דעת הרא"ש ח"ל וכ"כ רב נטרונאי גאון אם אפשר לישראל לעבד לשמה מזה מן המוצהר וכמו שהנחתי בשם מנהג באגדאל ועוד כמה מקומות.

ב) היבא ללא אפשר נעבוד לשמה ע"י יהודים עכ"פ יתנו הקלפים ע"י יהודי נכיד ויכוין לשמה וגם יעמוד העכו"ם שם ואם יש לו פועלים אחרים כולם יעמדו שם ויכוין לשם קדושת ס"ת ועכ"פ ללא דעת הנ"ח לכתחילה ובכיוע ישראל אם אפשר.

ג) לסמן כל העורות שטמן לעכו"ם כדי שלא יוכל לייף, ולדעת הנ"ש לא מהני הסי' אלא במקום שאין לו ריח ובמקום שיש לו ריח לא מהני סימן כל דהו אלא בעי דוקא סימן שלא יוכל להודיף או לסגור במקום מיוחד דהו"ל כחותם שלא יוכל העכו"ם להחליף וזו נרץ לעמוד שם כל זמן שהם עובדים ואח"כ יסגור ויחתום את המקום.

ד) היבא דיש לו הרבה עורות כמו הכא בעשרת אלפים עורות וכיוצא בזה אם נעשה ע"י עכו"ם יש לומר שרץ לעשות לשמה בכל נתינה ונתינה שהרי מה שהתיר הרא"ש שסגי בחמלה עיבוד ולשמה לרגע שמת גבי עכו"ם שיכוין אבל לכתוב כל המורף לא וא"כ הכ"נ לרגע שיכניס עור אחד מהני לשמה שלו אבל להכניס עשרת אלפים עורות אם מכניס כל עור ועוד פני עצמו נרץ לומר לשמה בכל עור ועור, ומיהו אם מכניס כולם בנת אחת אפשר דסגי באמירה אחת. ועיין מאיל המילואים יו"ד סי' רע"א.

ה) אפילו לדעת הש"ך ולהפוסקים דהיבא דאין לו ריח לא בעי לסמן כלל מ"מ היבא דהוא קותר ומוכר גם עורות לאחרים שוב חיישין דילמא אחי לאלוסי וכמ"ש התמד משה והתכ"ל ודו"ק.

בברכה. מנשה הקטן

סימן קפה

סופר סת"ם השומע באמצע כתיבה תפילת ש"ץ אי צריך להפסיק לענות קדיש וקדושה

כס"ד מוצאי ר"ה החשלה כנ"י יצו"א

מע"כ ידי"ד נחמד ונעים ור"ח נו"נ ירא"מ ת"ח ובע"מ וכו' כש"ח מוה"ר דוד גרינצווייג שליט"א סופר סת"ם ירושלים עיה"ק.

בדבר שאלתו היות כי על יד לירוח יש בית המדרש וימות הקץ כשהחלונות פתוחות שומע הרבה פעמים חורת הש"ץ ותפילות אי חייב באמצע כתיבת סת"ם להפסיק ולענות אמן וקדושה וברכו או דילמא כיון שהוא עסוק במצוה פטור מן המצוה ואח"ל שהוא פטור אם רוצה לענות קדושה והוא באמצע כתיבת השם דקיי"ל אפילו מלך ישראל שאל בשלום אסור להפסיק אי מותר להפסיק לעניית אמן וקו"ב כי גם זה כבוד שמים הוא ואין הפסק בדבר ואח"ל שמותר להפסיק האם יש מצוה ג"כ לענות אמן או קו"ב באמצע כתיבת שם הקודש ע"כ תורף השאלה.

והנראה להנה נגמ' ברכות דף ח' ר' ששת מהדר אפיה וגרים אמר אכן צדין ואינהו דדידהו וברש"י שם גרס משנתו כשקורין בתורה ובתוס' שם הקשו מגמ' סוטה ל"ט דאפילו בדבר הלכה אסור לכתוב ומי' להתם בקול רם והכא בנחה והר"ף מפרש דוקא שיש י' זולתו ועוד מי' דשאני רב ששת דתורתו אומנתו והרא"ש סי' ז' הביא מי' הר"ף דתורתו אומנתו אכן רבינו יונה מי' דשאני רב ששת דסגי נהור הי' והי' פטור מקריאת התורה אבל אדם אחר שחייב בקריאת התורה אסור לכתוב אפילו בתורתו אומנתו ולפי' רבינו יונה מדוייק לשון הגמ' אכן צדין ואינהו דדידהו כלומר דקריאת התורה ידידהו הוא דאין לו חלק בזה כיון שהוא פטור. והטור א"ת סי' ז' כתב מי שיש לו מדרש קבוע בתוך ביתו וכו' ומיהו א"ת הרא"ש ז"ל כתב בתשובה שטוב להתפלל עם הציבור כי זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד וגם אין תורתיו אומנותיו וככמה שעות אנו מבעטין וגם אם אין מ"ח מתפלל עם הצבור ילמדו אחרים ממנו ק"ו ולא יחישו כלל על התפילה ונמצאו בני כנסיות בטלות כי לא ידעו אותם לכך זכות והוא בחש' הרא"ש כלל ד' סי' י"א ורמ"א סי' ז' הביאו והוסף וכ"ש שלא יעסוק בתורה בבית הכנסת בזמן שהציבור אומרים פליחות ותחינות עכ"ל.

רמה שנראה מדבריהם ז"ל דאפילו להרא"ש דכתב דזמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד לא כתב אלא משום דטוב שת"ח יתפלל עם הצבור אבל אם הוא כבר התפלל הי' מודה דאינהו דדידהו ואין צדין דמה לו עוד לעשות ואפילו אין תורתיו אומנתו מ"מ כיון שהוא כבר התפלל ואף דמפני מראית עין אכתי איכא שהרי סוף סוף יחשידוהו ז"ל דגם משום מ"ע ליכא כיון דהתפלל בזמין אחר חזר דרכו ידעו העולם ולא יחשידוהו וכעין זה מבואר בגמ' ברכות ח' שם אריב"ל אסור לעבור באחורי צה"כ"ג בשעה שהצבור מתפללין ופרש"י שנראה כמבריח עצמו מבית הכנסת ובש"ע סימן ז' ס"ח אסור לעבור בנד של בית הכנסת בנד שהפתח פתוח בו בשעה שהציבור מתפללים מפני שנראה ככופר כיון שאינו נכנס להתפלל ואם נושא משאו או שלבוש תפילין או שיש בית הכנסת אחר בעיר או שיש לבית הכנסת זה פתח אחר או שרוכב על הבהמה מותר מבואר דהני